

Секція: Економічні науки

БРЯТКО А. А.

аспірант кафедри світового господарства та міжнародних економічних відносин

*Одеського національного університету ім. І. І. Мечникова,
м. Одеса, Україна*

АНТИКРИЗОВА ПОЛІТИКА БІЛОРУСІ: УСПІШНИЙ СТАРТ ЧИ СТРАТЕГІЧНИЙ ПРОГРАШ

Прискорені темпи інтеграційних процесів на європейському континенті та створення єдиних правил конкурентної гри створили умови до швидкого зростання країн східної Європи. Освоєння зовнішніх ринків дозволило наростити експортні надходження та підвищити добробут населення. Однак, в результаті світової кризи, мало місце значне просідання макроекономічних показників, а рівень антикризового управління та ефективність державних механізмів яскраво окреслили глибину проблем. В контексті даної проблеми цікавим видається антикризова політика Білорусі, що, з одного боку, показує свою відповідність світовим стандартам, а з іншого не дозволяє створити умови для вирівнювання рівня життя до загальноєвропейського рівня.

Білорусь [1]											
Показник	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Макроекономічні показники											
Розмір ВВП (млрд дол.)	36,9	45,2	60,7	49,2	55,2	59,7	63,6	73,0	76,1	54,6	
Темп зростання/падіння ВВП (%)	10,0	8,6	10,2	0,2	7,7	5,5	1,7	1,1	1,7	-3,9	
Баланс поточного рахунку (розмір до ВВП)	-3,7	-6,6	-8,1	-12,4	-15,0	-8,4	-2,9	-10,3	-6,8	-3,7	
Експорт/імпорт (розмір до ВВП)	60/64	61/67	61/68	50/62	53/67	81/82	81/77	60/63	56/57	60/60	
Темп інфляції	10,7	12,9	21,2	5,7	11,1	71,2	75,4	21,1	17,8	16,3	
Бюджет (%)	1,5	0,4	2,4	0,2	-1,5	1,7	0,1	-	-	-	

Валові накопичення до ВВП	32,2	34,1	37,6	37,3	41,2	37,6	35,4	39,3	35,5	30,0	
Кредитний ринок											
Кредитування (до ВВП)	2,0	2,5	2,8	3,7	4,4	3,9	2,2	2,3	2,4	2,9	
Ставка рефінансування [2]	10,5	10,5	11,0	13,5	12,0	24,25	35,5	27,0	21,75	25,0	22,0
Короткострокові кредити до зовнішнього боргу	66,8	58,7	49,9	41,1	41,7	39,6	34,4	35,5	32,0	30,3	
Державний борг до ВВП	6,6	8,9	10,6	19,2	19,6	40,7	25,2	24,6	25,4	38,8	
Валютний ринок											
Міжнародні резерви (млрд дол.)	1,3	4,1	3,0	5,6	5,0	7,8	8,0	6,6	5,0	4,1	
Обмінний курс (до дол. США)	2144	2146	2136	2793	2978	4974	8336	8880	10224	15925	
Грошова пропозиція (M2, %)	2,2	2,5	2,4	2,7	3,0	3,7	3,0	2,9	3,1	3,5	

Докризовий період розвитку країни характеризується значним кластером державних підприємств в структурі економіки. Зокрема на початку двотисячних років цей показник складав близько 75%. Ключовою галуззю експорту є і залишається переробка нафти, нафтопродуктів та виробництво мінеральних добрив.

В площині фінансової політики, фундаментальну роль відіграла політика підтримки економічного зростання. З 2004 по 2008 роки ВВП країни зростав приблизно на 10% щороку. Таких результатів вдалося досягти в результаті як адміністративного тиску, так і комплексу регуляторних заходів.

До основних інструментів регулювання можна віднести підтримку курсової стабільності через опосередкований перерозподіл коштів державного бюджету, зменшення долі короткострокового кредитування в структурі зовнішнього боргу, зростання грошової пропозиції, трикратне збільшення міжнародних резервів в останній передкризовий рік.

До проблемних аспектів господарства країни в передкризовий період можна віднести значне від'ємне сальдо торгового балансу та високу залежність від кон'юнктури на ринку нафтопродуктів Росії.

Цікавим є той факт, що Білорусь доволі стійко витримала удар першої хвилі кризи. Зокрема, доволі швидко вдалося відновити зростання ВВП шляхом державного до фінансування уражених галузей та різкої девальвації курсу білоруського рубля.

Однак у 2011 році розпочалася друга хвиля антикризового розбалансування, що в поєднанні з політичною кон'юктурою та вимушеною девальвацією спричинило до різкого скорочення темпів зростання та розкручування інфляційної спіралі. В 2011-2012 роках інфляція склала 71,2-75,4%. В результаті чого уряд склав план соціально-економічного розвитку країни на 2012 рік, який передбачав:

- різке зниження темпів інфляції;
- вихід на позитивне сальдо торгівельного балансу;
- приватизацію малоефективних підприємств;
- імпортозаміщення [3].

Крім того, Білорусь звернулася до антикризового фонду ЕврАзЕС з проханням виділення 3 млрд. дол. кредиту.

Втім, навіть такі кроки не змогли стабілізувати ситуацію в повній мірі і вже наприкінці 2014 - на початку 2015 року Національний банк країни вдався до ряду заходів з метою обмеження спекулятивного тиску на фінансовому ринку. З цією метою було запроваджено:

- податок на придбання іноземної валюти громадянами та підприємствами у розмірі 30%;
- зросла до 50% ставка по операціях з підтримки ліквідності банків;
- введено так званий «механізм гарантованого збереження вкладу» для фізичних осіб, що в значній мірі дозволяє компенсувати стрибки на валютному ринку [4].

Традиційною тенденцією розвитку економіки Білорусі є від'ємний платіжний баланс. В до кризовий період він складав приблизно -7% від ВВП у річному вираженні. В період гострої фази економічної кризи 2008

року він збільшився до -12,4%, досягнувши піку у 2010 році на рівні -15,0%. Разом з тим, починаючи з 2011 року цей показник почав поліпшуватися. Однак стійкої тенденції не було досягнуто, що призвело до значних коливань. За підсумками 2015 року цей показник склав -2,0 млрд. дол., або -3,7% від ВВП Білорусі. [1].

Доволі хиткою ситуація видається в розрізі сальдо торгівельного балансу. Антикризова політика доволі стримано реагувала на виклики, які стояли перед країною в період гострої фази кризи, в результаті чого експортний потенціал Білорусі вдалось відновити лише у 2011 році. Підсумком першої хвили регулювання стало формування позитивного сальдо торгівельного балансу на півні 4% ВВП та зростання експорту в 1,5 рази в 2011-2012 роках. Разом з тим, падіння світових цін на ключові продукти експорту знову знизили експортні можливості та спричинили до значного скорочення сальдо торгівельного балансу. За станом на 2015 року цей показник склав 0% від ВВП.

Двозначна ситуація склала в розрізі поточних трансфертів. З одного боку в період гострої фази кризи уряд продемонстрував значні успіхи в нарощуванні даної складової. З 2008 по 2010 рік він збільшився з 193 млн. дол. до 305 млн. дол. Однак вже в середні 2011 року даний показник продемонстрував падіння. За результатами 2015 року чисті поточні трансферти з-за кордону склали 297 млн. дол. [1].

Тенденції державного боргу виглядає доволі стабільно. Найбільший стрибок боргових зобов'язань стався в період гострої фази кризи. За один рік він збільшився з 19,6% до 40,7 % від ВВП. В подальшому тренд характеризувався сталим зростанням. В період з 2012 по 2014 роки він коливався біля позначки в 25%. На кінець 2015 року борг складав 38,8% або 21 млрд. дол. Структура залишається стійкою і складається з наступних компонентів: 4% - прямі інвестиції, 21% - банки, 38% - реальний сектор економіки, 35% - державні органи управління, 2% -

центральний банк [5]. Беручи до уваги постійне скорочення золотовалютних резервів, можна говорити про вразливість економіки до зовнішніх шоків.

Таким чином, дослідивши антикризову політику Білорусі, можна говорити про її відносну ефективність. Позитивними складовими є постійне зростання реального сектору економіки, стабілізація зовнішнього боргу та відносна стабільність торгівельного сальдо. Слабкою стороною є від'ємний баланс поточного рахунку та нестійка динаміка поточних трансфертів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Data base. *World Bank*. [Electronic resource]. Available at: <http://data.worldbank.org> [June 2016].
2. Ставка рефінансування. *Национальный банк республики Беларусь*. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.nbrb.by/statistics/MonetaryPolicyInstruments/RefinancingRate/> [Май 2016].
3. Правительство одобрило жесткий прогноз развития экономики на 2012 год, 2011. *БелаПАН*. [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://naviny.by/rubrics/economic/2011/11/08/ic_media_video_113_6163/ [Май 2016].
4. Беларусь ввела 30% сбор на покупку валюты, 2014. *by24.org*. [Электронный ресурс], 19 декабря. Режим доступа: http://by24.org/2014/12/19/belarus_has_introduced_a_30_percent_tax_on_the_purchase_of_currency/ [Май 2016].
5. Внешний долг стран мира. *SVSPB* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://svspb.net/danmark/vneshnij-dolg-stran.php> [Апрель 2016].